

Проценко А. Р.

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Шведова Г. А.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ У СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО СП'ЯНІННЯ, В УКРАЇНІ ТА В ДЕРЖАВАХ ЄС

Вивчення законодавства держав-учасниць ЄС в порівняльному контексті є одним з необхідних заходів для вдосконалення вітчизняної правової системи. Досліджуючи іноземне законодавство ми переймаємо їх досвід та практику. Так як Україна є державою-кандидаткою на членство в ЄС, такі дослідження є невід'ємною частиною для гармонізації національної правової система з європейською.

Деякі дослідження також підтверджують наявний зв'язок між рівнем вживання алкоголю та рівнем злочинності у суспільстві. Зарубіжні вчені (Д. Халтурін, Р. Рум) також помітили таку закономірність – рівень злочинності прямо залежить від рівня вживання спиртних напоїв. З цим погоджуються і експерти ВООЗ.

Насамперед, для розуміння ситуації, що пов'язана з даними злочинами, в нашій країні, звернемось до статистики. Серед загальних правопорушень, відсоток тих, що вчинені у стані алкогольного сп'яніння доволі значний. Серед «п'яних злочинів» найпоширенішими вважаються злочини проти власності, на другому місці – злочини проти життя і здоров'я людини, на третьому – правопорушення проти безпеки руху [1].

На сьогоднішній день, дослідники кримінального права тлумачать сп'яніння, як звичайне фізіологічне сп'яніння, яке виникло в наслідок вживання алкогольних напоїв (алкогольне), наркотичних речовин (наркотичне) та інших психотропних та одурманюючих речовин (токсичне). Люди, які доводять себе до подібного стану, попередньо добре усвідомлювали негативний вплив таких речовин на організм людини та на функціонування мозку. Вживаючи шкідливі речовини, роблять це свідомо і, головне, невимушено. Тому, ні в якому разі, такий стан, на момент вчинення злочину, не може слугувати пом'якшувальним фактом.

Часто, правопорушники спираються на те, що нічого не пам'ятають або не контролювали свої дії. Такі виправдання також не варто брати до уваги, адже: а) важкий стан сп'яніння не настає в один момент (накопичувальний ефект); б) повністю не викривляється сприйняття навколишнього світу та об'єктивної реальності; в) спостерігається лише короткочасне психічної діяльності.

Безсумнівним є той факт, що сп'яніння є причиною скоєння великої кількості злочинів, тому такий стан визнається обставиною, що обтяжує покарання (ч.1 п.13 ст. 67 КК України) [2].

Кримінальний кодекс Австрії має абсолютно інший погляд на вирішення питань з приводу кримінального правопорушення, вчинене в стані алкогольного сп'яніння. До стану неосудності прирівнюється стан «повного» сп'яніння, що виключає осудність (§ 287 КК Австрії) [3].

КК Данії зазначає, якщо обвинувачений тимчасово перебував у стані психічного розладу або у стані, прирівняному до психічного захворювання у зв'язку із вживанням алкоголю чи інших п'яних речовин, він в деяких ситуаціях може бути покараний. На відміну від Австрії, де такий стан розглядається як пом'якшувальна обставина, КК Данії встановлює відповідальність за приведення особи себе у стан алкогольного сп'яніння, умисно або через грубу недбалість, якщо в цьому стані вона наражає на небезпеку інших осіб або цінне майно, а за обтяжуючих обставин, особливо коли завдано значної шкоди і в разі рецидиву, покарання збільшується [3].

Відповідно до КК Іспанії особу не притягнуть до відповідальності, якщо той, хто під час скоєння злочину перебував у стані сильного алкогольного отруєння, під дією токсичних або одурманюючих наркотичних засобів, психотропних речовин тощо і не мав наміру вчинити злочин або не передбачав і не повинен був передбачити можливість його вчинення, а також перебував під впливом синдрому абстиненції (група симптомів, фізичних та ментальних страждань, спричинені припиненням вживання алкоголю) через вплив таких речовин, що перешкоджало розумінню ним протиправності діяння або керування своїми діями.

У кн. 2-й КК Швейцарії є норма, що встановлює відповідальність за вчинення злочинного діяння особою у стані неосудності, якщо до такого стану вона сама себе довела (ст. 263 КК Швейцарії): особа, яка є неосудною внаслідок того, що перебувала у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, до якого вона сама себе довела, і в цьому стані вчиняє злочинне діяння, що є злочином або проступком, підлягає покаранню ув'язненням або штрафом. Схоже бачення на цю ситуацію має КК Швеції [3].

В ч. 2 ст. 260 Кримінального закону Латвійської Республіки передбачений кваліфікований різновид злочину з ознакою «заподіяння смерті кільком потерпілим» - діяння, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені в стані алкогольного сп'яніння, під впливом наркотичних, психотропних або інших одурманюючих засобів карається позбавленням волі на строк від трьох до п'ятнадцяти років з позбавленням права управління транспортних засобів та строк до п'яти років [4].

В КК Литовської Республіки слід відзначити вдале викладення відповідної проблеми в ст. 281. По-перше, встановлено кримінальну відповідальність за керування транспортним засобом в стані алкогольного сп'яніння, а також чітко визначення цього стану в самому тексті кодексу, в самому законі, по-друге, позитивним є той момент, що в самій статті стани алкогольного, наркотичного сп'яніння передбачений як кваліфікуюча ознака.

Особливу зацікавленість привертає до себе норма, яка міститься в ст. 178а КК Республіки Польща. До кримінальної відповідальності притягається особа, яка знаходячись в стані алкогольного сп'яніння або під впливом одурманюючих речовин, управляє механічним сухопутним, водним або повітряним транспортним засобом. Покаранням за цей злочин є штраф, обмеження волі або позбавлення волі на строк до двох років. У § 2 ст. 178а передбачена відповідальність за аналогічні дії, але пов'язані із управлінням іншим транспортним засобом на дорозі або на заселеній

території. Карається це діяння штрафом, обмеженням волі або позбавленням волі на строк до одного року. Для кримінального законодавства Франції і ФРН є позитивною ознакою встановлення кримінальної відповідальності за такі делікти створення небезпеки як управління транспортним засобом в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння [4].

Отже, кримінальний закон деяких країн-учасниць ЄС ставиться до питання відповідальності за злочини скоєні у стані алкогольного сп'яніння, наркотичного або токсичного сп'яніння лояльніше ніж український (КК Австрії, КК Іспанії), а інші, такі як ФРН, Франція, Швеція, Швейцарія, навпаки намагаються найбільш точним та повним способом кваліфікувати такі злочини, їх ознаки та покарання.

Список використаних джерел:

1. Ukrinform. В Opendatabot порахували, скільки злочинів в Україні сталося під впливом оковитої. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2509968-v-opendatabot-porahuvai-skilki-zlociniv-v-ukraini-stalosa-pid-vplivom-okovitoi.html>

2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 11 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 29.09.2023).

3. Резник Ю. З. Характеристика категорії «суб'єкт злочинного діяння» за законодавством країн-учасниць Європейського Союзу. УДК 343.2/7 DOI <https://doi.org/10.32841/ILA.2019.21.03>

4. Лихова С. Я. Кримінальна відповідальність за порушення безпеки людини за законодавством держав-учасниць Європейського Союзу : монографія. — К. : Ред. журн. «Право України», 2012. Випуск № . «Академічні правові дослідження». – Дод. до юрид. журн. «Право України». — 89 с.